

taliteit had ik werkelijk niet gedacht meer te bestaan."

Nu zullen we niet beweren, dat slechts aan dezen kant wordt gezondigd en aan den anderen niet. Laten we liever gemeenschappelijk de schuld op ons nemen.

En laten wij ons geloovig bejiveren, dat die animositeit, die droeve mentaliteit buiten de gebouwen, waar de Synode vergadert, blijve!

Bedenken wij wel, dat buitenstaanders scherp toezien, hoe deze zaak op de Synode verloopt.

Dit bleek duidelijk uit wat Dr. Van den Brink schreef in „Woord en Geest", doent van der Schuyf in „De Wekker" en Professor Obbink in het „Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur".

Discussies kunnen natuurlijk niet uitblijven. Mogen zij echter gevoerd worden in kalmte, waardigheid en teederheid.

En niet het minst met het oog hierop roepen wij het allen in onze kerken toe: Bidt om den vrede van Jeruzalem!

Geestelijke verzorging van onze emigranten.

Over het belangrijke vraagstuk van de emigratie waren we sinds lang voornemens in ons blad iets te schrijven.

Hoewel de kwestie ook op onze Synode komt, kunnen wij aan ons voornemen thans geen gevolg geven.

Wij hopen dit na de vakantie te doen. Trouwens op onze Synode komt niet het vraagstuk in heel zijn omvang ter sprake.

Doch alleen de geestelijke verzorging van Gereformeerde emigranten naar Canada.

Van aanmoediging tot emigratie naar een bepaald land heeft de kerk zich natuurlijk te onthouden.

Maar feit is, dat nu de kansen voor landverhuizing naar de Vereenigde Staten zeer gering zijn, velen het oog wenden naar Canada als het land hunner toekomst.

Onder hen bevinden zich ook tal van Gereformeerden.

Dat de kerk niet onverschillig mag blijven voor het lot, dat hun daar in een geestelijk vreemde omgeving wacht, behoeft eigenlijk geen bewijs.

Zij heeft zooveel dit in haar vermogen ligt haar geestelijke zorgen ook tot daar uit te breiden.

Zij zou het onmogelijk verantwoord kunnen, indien haar zonen en dochteren voor de Gereformeerde belijdenis verloren gingen.

Blijkt zij echter trouw aan haar roeping, dan kunnen mede door haar arbeid in den vreemde haarden van warm Calvinisme ontstaan, welke het gehele land ten zegen zijn.

Daarom deed de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N. G.) goed de zaak op de Generale Synode te brengen.

Zij stelt voor vijf Deputaten te benoemen voor de behartiging van de geestelijke belangen der Gereformeerde Hollandische (waarom niet Nederlandsche?) emigranten in Canada.

De bedoeling is, dat deze Deputaten de volgende Synode van advies dienen over de vraag, wat door onze kerken duurzaam voor de Gereformeerde Nederlanders in Canada kan worden gedaan; in samenwerking met de Christelijke Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika inmiddels voor hen doen wat noodig is en inzonderheid den band tusschen hen en onze kerken bewaren; eventueel te zorgen, dat zij voor kerkbouw enz. financieelen steun ontvangen.

De gedachte om in deze samen te werken met de Chr. Ger. Kerk in Noord-Amerika is alleszins toe te juichen.

Deze kerk toch sloeg reeds de hand aan de ploeg.

Voor het eerste jaar zegde zij reeds een bedrag van 700 dollar toe.

Ook werd een comité opgericht ter geestelijke verzorging en maatschappelijke voorlichting aan emigranten uit Nederland.

Voorzitter daarvan is Dr. H. Beets, die ook nu weer bewees een man van energiek initiatief te zijn.

Waar Amerika zóó vooring, mogen onze kerken hier niet achterblijven.

Wij hebben er nog veel meer belang bij dan onze broeders in de Vereenigde Staten.

Op ons rust de eerste plicht.

Onze kerken — daarop kan men rekenen — zullen zich ook in dit opzicht niet ongevoelig toonen.

Het lot van het voorstel Zuid-Holland (N. G.) op de Generale Synode is geenszins onzeker.

Een vragenlijst inzake de Krankengemeente.

Dr. Kaajan zendt ons per „Utrechtsche Kerkbode" een vragenlijst inzake de Krankengemeente. Indien de Synode niet zoo dicht op handen ware, zouden wij hem gaarne ter wille zijn en zijn vragen een voor één beantwoorden.

Nu moeten wij ons tot het voornaamste beperken. Trouwens, Dr. Kaajan zal zelf toegeven, dat zijn vragen niet alle het hart der kwestie raken en de beantwoording daarvan beslissend is.

Als hij b.v. in vraag 3 zegt: „Professor Bavinck verklaart: „Zoo spoedig sluipt weer een magische opvatting van het Sacrament binnen". Bestaat dit gevaar thans niet meer?" dan kan hierop volmondig „ja" worden geantwoord, zonder dat dit aan de wenschelijkheid van de invoering van de Krankengemeente iets af of toedoet. Immers, die magische opvatting heerscht ook nu hier en daar nopens den kinderdoop en de gewone viering van het Heilig Avondmaal. Dr. Kaajan zal dit in zijn ambtelijk werk ook wel hebben opgemerkt. Maar hij zal op grond daarvan toch geen afschaffing van kinderdoop en Avondmaalsviering bepleiten. Het geldt ook hier: het misbruik heft het gebruik niet op. Dat moet ook omtrent de Krankengemeente verklaard. De prediking vindt hier een taak. Zij heeft zoowel tegen magische opvatting hier als daar te waarschuwen.

Een opmerking als, dat er bij elke Avondmaalsviering een forma van gemeente moet zijn met verwijzing naar artikel 35 van onze Nederlandsche Geloofsbelijdenis, waar staat: „wij ontvangen het Heilig Sacrament in de vergaderingen des volks Gods", snijdt tegenover ons geen hout, daar ook wij dit uitdrukkelijk als eisch stellen en dit punt alzo niet onbesproken lieten.

Ook een vraag als deze: of de Krankengemeente aan de stervenden moet worden bediend, zagen wij reeds onder de oogen. Waar wij hieromtrent reeds onze meening kenbaar maakten, heeft het geen zin dit te herhalen en mogen we volstaan met den raad onze artikelen op deze punten te herlezen.

De belangrijkste vragen zijn voor ons de vijfde en de zesde.

Dr. Kaajan schrijft: „De invoering van de Krankengemeente, zelfs onder zeer beperkende voorwaarden, zal in vele kerken beroering teweeg brengen. Nu schreef Calvijn eens: „Nooit zou ik willen, dat er over deze zaak onrust ontstond. Gij weet, dat er in de kerk van Genève een ander gebruik is. Ik berust daarin, omdat het geen nut zou hebben om te strijden". Calvijn wilde, zooals hij zelf zeide, den vrede dienen. Is het nu wel de tijd om te twisten? G. Laat ons aannemen, dat tegen de Krankengemeente onder zeer beperkende voorwaarden geen schriftuurlijk noch theologisch bewijs is in te brengen, dan blijft toch de vraag klemmen: „Is de invoering der Krankengemeente al de drukte, welke ze te weeg zal brengen, waard?"

Wij stellen hierbij voorop, dat de houding van Calvijn ook de onze is.

Alle drijven is ons ten eenemale vreemd.

Indien de invoering der Krankengemeente in vele kerken beroering zou brengen, zouden wij de eersten zijn om te adviseeren: ziet er van af. Maar staat het van te voren vast, dat op heden, 1927, van de invoering van de Krankengemeente veel beroering is te wachten?

Dr. Kaajan levert hiervoor niet het minste bewijs.

Reeds meer dan vier jaar geleden is het denkbeeld van de invoering van de Krankengemeente geopperd.

Onze kerken hebben er niet noemenswaardig op gereageerd.

Het gevaar is niet denkbeeldig, dat Dr. Kaajan door zijn schrijven juist beroering suggereert. Eenige jaren geleden werd door een onzer Synodes voor Gestichten het gebruik van afzonderlijke bekens toegestaan.

Deze beslissing was nog wel zoo ingrijpend. Toch stuitte zij niet op het minste verzet.

Maar het Gereformeerde volk werd toen ook niet onder suggestie van beroering gebracht.

Als men de methode van Dr. Kaajan volgt, kan er van reformatorischen arbeid in onze kerken niets komen.

Allicht zal ten opzichte van een nieuw gebruik bezwaar worden geopperd.

Behoeft daaruit aanstands strijd voort te komen?

Is het psychologisch juist om dadelijk op twist te zinspelen?

Elke actie van voortgaande reformatie kan op die manier worden lam geslagen.

Wij komen zoo niet alleen boven Calvijn uit, maar we bereiken niet eens de hoogte van Calvijn. Werkelijk, er is in onze kerken op meer dan één punt een achterstand bij Calvijn.

Dien in te halen moest aller streven zijn.

Laat ons liever beroering trachten te voorkomen door gezonde, schriftuurlijke voorlichting.

Laat ons den kinderen Israëls aanzeggen, dat zij moeten voortvaren.

Dan bewijzen we den kerken groter diensten dan dat we toegeven aan vreesachtigheid.

Vreesachtigheid baart enkel konservatisme.

We durven dit te geruster schrijven, omdat Dr. Kaajan overigens niet bij de categorie der vreesachtigen is in te deelen.

Maar waarom dan wel op dit punt?

Nog eens, iets wat op scheuring lijkt, wanscht niemand over deze zaak.

Doch wel hebben we haar aan de Schrift te toetsen.

En geeft de Schrift het recht om het Avondmaal aan kerken uit te reiken, laten we dit dan voor ons volk niet verzwijgen.

Hoewel Calvijn de invoering van de Krankengemeente niet wilde forceeren, hield hij toch niet op haar te bepleiten.

Laten wij ons daaraan spiegelen.

De tijden zijn sterk veranderd.

Het gevaar van Roomsche superstitie dreigt niet in die mate als toen.

Wat Calvijn niet gelukte, gelukt ons misschien wel.

Indien niet op de e.k. Synode, dan toch later. Op deugdelijke voorlichting komt het aan.

En ons Gereformeerde volk gaf er meer dan eens blijk van voor overtuiging vatbaar te zijn.

HEEP.

PERS-SCHOUW.

De kwestie van het promotierecht der Theol. School.

Het worde mij vergeven, dat ik, na de kwestie eenmaal aan de orde gesteld is, nog iets zeg in meer directen zin over het denkbeeld van den uitbouw van de hogeschool der Geref. Kerken tot een volledig institut tot beoefening der theologische wetenschap, in denzelfden zin, waarin de „Hoogeronderwijswet" daarvan het tweeledig karakter aanduidt, als gezegd wordt: „Hooger onderwijs omvat de vorming en voorbereiding tot zelfstandige beoefening der wetenschappen en tot het bekleeden van maatschappelijke betrekkingen, waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereischt wordt"; een wetsartikel, waarin de idee der beoefening van wetenschap en van „opleiding" heel gezellig en nuchter gecombineerd wordt, in onderscheiding van wat onder ons wel eens te beluisteren viel.

Hoofdzak in dit geding is, dunkt mij, de vraag, of de kerken, in haar institutioneel bestaan, bevoegdheid hebben tot de instandhouding van zulk een hogeschool. Ik ben het in hoofdzak eens met wat deze dagen van zeer gewaardeerde hand mij geschreven werd, door iemand, die in dit geding anders denkt dan ik tot nu toe liet blijken:

De quaestie is niet, of de kerken, nu de Staat als noodhulp optrad — volgens menschen, niet op ons standpunt staande, op eigen, volgens ons op vreemd terrein — hem dat niet na kunnen apen. Maar: of ze 't doen mogen.

Stelt men het probleem in dezen vorm, dan antwoord ik volmondig: ja. Tenminste, als men buiten bespreking laat de vraag, of hier van nader te spreken valt. De kerken hebben niets en niemand na te apen; ze hebben te leven uit eigen beginsel, en te werken naar eigen program en roepingsbesef. Daargelaten dus de vraag, of de staat, al of niet, grijpt naar wat hem niet toekomt, meen ik te mogen stellen, dat de kerk, indien zij een theologische faculteit in het leven roept en in stand houdt, daarmee iets doet, dat met haar eigenlijke taak in bepaalde tijden wel degelijk in overeenstemming is.

Ik weet het, velen denken er anders over. Dr. v. Es heeft in „Leeuw, Kb." nog pas gewezen op enkele citaten uit Dr. A. Kuyper's Encyclopaedie. Hier werd gezegd, dat de wetenschappelijke arbeid nooit kon behooren tot de taak van de kerk als institut; hij kon, ook voorzover hij zich met de theologie bezig hield, enkel en alleen ter hand genomen worden door de vrij zich uitende en openbare werking van den christelijken geest, wil men: de kerk als organisme. Strikt genomen kon een kerkelijke opleidingsschool dan ook niet aan theologie doen.

Dr. v. Es haalde bij deze passage zelfs den sterken en gezonden geest en de krachtige geloofswerking aan, die in den tijd van Dr. Kuyper zich in deze woorden konden vinden. Maar tegenwoordig was 't blijkbaar wat anders.

Gelukkig komt in „Geref. Kbl. v. Dr. & Ov." een ouderling een ietwat mildere conclusie mogelijk maken voor ieder die veel van Dr. Kuyper houdt en in dezen toch van hem verschilt. We lezen:

Wat een in onze kringen zóó gezaghebbend man als Dr. A. Kuyper schreef toen de School twintig jaar bestaan had, verdient, nu ze bijna 75 levensjaren mag tellen, herlezing! Dr. Kuyper dan schreef: „Dit kleine beginsels gesproken, klon ze allengs tot kracht. Vier docenten en één leeraar onderwijzen op haar katheders. Het getal harer leerlingen overtreft verre dat der Theol. studenten aan onze eerste Rijkuniversiteit. In tal van steden en dorpen plukken duizenden bij duizenden de vrucht van haar opleiding, onder het gehoor van veelal degelijke predikanten.

„Ziehier wat doortastendheid vermag.

„Een kleine groep, meest onaanzienlijken uit den lande, door het officiële Nederland gesmaad en teruggezot, geheel aan eigen kracht overgelaten, bezwaard met de ongelooflijke kosten van boeten voor onrechtvaardige vervolging, voor kerk- en schoolbouw, voor leeraars en hun weduwen, sticht een eigen school, houdt die twintig jaren in stand en is vol hope voor de toekomst.

„Is het niet te verwachten, dat deze kiem allengs tot een plant zal worden en dat aan de stengels dier plant ook vruchten voor de Theologische wetenschap (spatiëring van Dr. K. zelve) buiten haar kring zullen rijpen.

„Tot nu toe waren haar leeraars bij nitnemendheid practisch.

„Opleiding van predikanten was en bleef hoofddoel.

„Zou dit zoo behoeven te blijven?

„Of mag gehoopt, dat de beoefening der Gerefor-

meer
rijpe
fellen
refor
schag
len a
Zou
onder
niet es
Och
richtin
vraags
waaror
Wan
bouw
Ik
Wan
havige
a. d
te ma
b. a
nader
Wat
die in
leerde
halve
de han
lezer:
Dat
grade
ken, e
schil
Wit
behaa
lijken
facult
geschi
doctor
Ove
torant
corpu
auctor
zien,
De kei
hoogte
Wan
buiten
leent,
den S
sticht
like b
Dit i
met wa
opgeme
1914 is
Zou i
Indien
de zaak
1. al
mogelijk
iets, dat
profes
ben de
geld kor
tijd in l
ook in c
houding
torale
2. als
dit werk
niet toe
onthoud
hun toe
ren ze
onthoud
promotie
binnen
professor
mak; de
de beoef
veel inte
kerken
de wer
Gods wa
beter ver
eigen v
als gon
ken
keurig
geven da
in veelh
de werl
met de
3. Wan
de kwest
der breet
als organ
ik, behoe
consciën
kerken e
ze die to
moest eig
van somm
kunnen d
naar bint
met het
men, was
gelisatief
1) De eff
2) Krach
3) Het w

toch niet

dreigt niet

misschien

toch later

aan.

dan eens

zijn.

HEPP.

lierecht der

de kwestie

iets zeg in

van den

el. Kerken

der theo-

waarin de

geledig kan-

ger onder-

ig tot zelf-

n tot het

lijke be-

prijke op-

tel, waarin

p en van

r gecombi-

n onder ons

de vraag.

n, bevoegd-

n zulk een

eens met

e hand mij

dit geding

blijken:

de Staat als

niet op ons

op vreemd

Maar: of ze

vorm, dan

e, als men

ier van na-

bben niets

e leven uit

en program

vraag, of

hem niet

at de kerk,

het leven

s doet, dat

tijden wel

rs over. Dr

gewezen op

cyclopedie.

elijke arbeid

de kerk als

ij zich met

en ter hand

de en open-

geest, wil

enomen kon

ok niet aan

lfs den ster-

Kuyper zich

tegenwoor-

& Ov." een

sie mogelijk

uyper houdt

We lezen:

dend man als

Intig jaar be-

ensjaren mag

f: „Uit kleine

kracht. Vier

haar katie-

verre dat der

niversiteit. In

inden bij dui-

ter het gehoor

lijken uit den

raad en terug-

ten, bezwaard

voor onrecht-

oelbouw, voor

eigen school.

I hope voor de

em allengs tot

gels dier plant

he weten-

buiten haar

aantnemendheid

leef hoofddoel.

g der Gerefor-

meerde wetenschap allengs dermate in haar school zal rijpen, dat haar leeraars zich ook zullen wagen in den fellen wetenschappelijke strijd en in degelijke, op Gereformeerden wortel geteelde vruchten aan het wetenschappelijk publiek het resultaat van hun arbeid zullen aanbieden?"

Zou Dr A. Kuyper om deze woorden nu ook al onder de roede moeten doorgaan, omdat hij het niet eens is met Dr A. Kuyper?

Och, ik denk nog zoo eens aan de verschillende richtingen, waarin we Dr Kuyper's geest in dit vraagstuk zagetrokken. En ik begrijp niet goed, waarom sommigen hem maar zoo half lezen.

Want hier pleit Dr Kuyper voor Kampen's uitbouw. Hij vraagt er zelfs om.

Ik help het hem nog vragen.

Want wat die taak der kerk in het onderhavige geding betreft, ik denk daar zoo over:

a. dat vraagstuk heeft met de zaak niet te maken;

b. al had het er wel mee te doen, dan bracht nader onderzoek nog geen verhindering.

Wat a. betreft: ik vereenig me met de gedachte, die in de pleitredenen vóór het thans geformuleerde voorstel opgesloten ligt en die ik kortheids halve — zonder naam te noemen — weergeef aan de hand van een brief van een belangstellenden lezer:

Dat, wanneer de Theol. School wetenschappelijke graden gaat verleen, deze graden uitgaan van de kerken, en er dus een kerkelijk doctoraat wordt gecreeerd, schijnt mij toe een misverstand te zijn.

Wie aan de Rijksuniversiteit een doctoraat behaalt, behaalt geen Rijksdoctoraat, maar een wetenschappelijke graad.¹⁾ hem verleend door de faculteit. De faculteit volgt daarbij wel de haar van staatswege voorgeschreven procedure, maar zij zelf is het, die het doctoraat auctoritate sua²⁾ verleent.

Overgebracht op de Theol. School zou m.i. het doctoraat niet uitgaan van de kerken, maar van het corpus doctum³⁾ der gezamenlijke hoogleraren, dat auctoritate sua⁴⁾ het doctoraat verleent. Er is, zoo bezien, dan ook geen quaestie van een doctoraten-amt. De kerken blijven er geheel buiten, zij geven alleen den hoogleraren toestemming om in deze te handelen.

Wanneer de Nederl. Handels Hogeschool — geheel buiten alle regeling bij de wet om — doctoraten verleent, dan gaat de uitoefening van dit recht niet uit van den Staat noch van de Vereeniging, die de H. H. S. stichtte, maar van het corpus doctum⁵⁾ der gezamenlijke hoogleraren.

Dit is niet een nieuwe opvatting, doch klopt met wat in het debat van deze maanden wordt opgemerkt en reeds dadelijk na de Synode van 1914 is geschreven, o.a. in „De Bazuin“.

Zou men hierover niet eens willen nadenken?

Indien in dit alles wijsheid schuilt, dan komt de zaak zoo te staan:

1. als de kerken het promotierecht praktisch mogelijkheid van uitvoering geven doen ze NIET iets, dat haar niet toekomt; want het komt den professoren toe, te promoveren; en die hebben de kerken slechts hierom te vragen, wijl het geld kost, wijl het hun arbeid uitbreidt, dus hun tijd in beslag neemt, en de goede orde het vraagt, ook in de praktische uitwerking (met name de verbodhouding tot kerken en curatoren voor de doctorale studie).

2. als de kerken opzettelijk en onnoodig dit werk verhinderen, doen ze WEL iets, dat haar niet toekomt. Immers aan feitelijk bevoegden onthouden dan zij de praktische uitoefening van hun toekomende rechten; eigen werk completeren ze niet; de school, die ze zelf oprichtten, onthouden ze den volledige wasdom. Immers, de promotie-gang sterkt het leven der hogeschool naar binnen en naar buiten. Naar binnen: de professoren hebben van menige scriptie groot gemak; de hogeschool van menige dissertatie ook; de beoefening der gereformeerde theologie wordt veel intensiever. En naar buiten profiteeren de kerken van de vruchten, en kan de kerk, wat de wereld betreft, haar taak (het uitdragen van Gods waarheid in de vormen van den tijd) beter vervullen. Tenslotte bepaalt elke tijd zijn eigen vormen. Dat de candidaatsbult thans als genoegzaam geldt — ook buiten onze kerken — voor predikantswerk, is zuiver willekeurig. Waarom kan de kerk niet meer willen geven dan strikt noodig is, zij, die heeft uit te gaan in veelheid en in grootsheid van vorm, om op de wereld in te werken ook met haar geloof en met de wetenschap van haar geloof?

3. Want, zelfs indien men mocht ontkennen, dat de kwestie in geding kan worden afgehandeld zonder breede uiteenzettingen over de taak der kerk als organisme, en als instituut, zelfs dan nog, zeg ik, behoeft het voorstel niet te stranden om der conscientie wil. Immers, gegeven het feit, dat de kerken eenmaal een school onderhouden en dat ze die formeel wetenschappelijk inrichten (ook dit moest eigenlijk herroepen worden op het standpunt van sommige opponenten), gegeven dit feit, zeg ik, kunnen de kerken op die wijze haar eigen werk naar binnen versterken, en tot de wereld treden met het woord, dat deze behoeft in één der vormen, waarin zij het noodig heeft (n.l. de evangelisatie!). Men werpe niet tegen: de kerken heb-

¹⁾ De effectus civilis staat geheel op zichzelf.

²⁾ Krachtens haar wetenschappelijk gezag.

³⁾ Het wetenschappelijk college.

ben met geen wetenschap te maken. Want ten eerste: de leuze „de wetenschap op zichzelf beoefenen“ is ongereformeerd (alles moet een doel hebben in Gods oog, ook in „de kerk als organisme“) en ten tweede: de wetenschappelijke arbeid mag dan geen doel der kerk zijn, voorzover hij haar een middel kan zijn tot bereiking van haar doel, is alles van haar, doch zij is van Christus en Christus is God.

Conclusie: de kerk heeft in hoofdzaak, in principe, hier geen werk te aanvaarden. Voorzover zij echter zou moeten meewerken aan dit doel, dient zij zichzelf en blijft in de lijn van haar taak (vgl. de medische zending, contributie voor de V. U. met alle faculteiten, evangelisatie, officiële steunverleening aan allerlei arbeid).

Men blijve in eigen stijl gerust werken. De Theol. School heeft van de kerken zelf reeds een zodanig werksysteem zich opgelegd gezien, als boven omschreven werd; het is echter niet volledig uitgewerkt; men bleef halverwege staan. Men heeft zich bij de examenregeling, laat ons zeggen: gereformeerd aan de vormen van den tijd, waarin we leven. Dit gebeurt zoowel te Kampen als aan de V. U. Ik wil hiermee niet gezegd hebben, dat deze aanpassing aan de vormen van den tijd een staatsche navolging van de staatswet is. Zoowel het candidaatsexamen aan de V. U. als het Kampen candidaatsexamen verschilt aanmerkelijk van de regeling, die door het Academisch Statuut (Hoogeronderwijswet, ed. 1923, bl. 195) wordt aangegeven. Dat is onder meer te verklaren uit het feit, dat wij gereformeerden tegen de tegenwoordige opvatting van wat de Staat heeft in de faculteit voor godsdienstwetenschap een onoverkomelijk bezwaar hebben. Het candidaatsexamen aan de V. U. wordt niet door de wet beschermd, maar „toegelaten“, en dan met een niet eens actieve permissie, want met de theologische faculteit, met haar candidaats- en ook doctorale examens, bemoeit de wet zich niet; zij praat alleen over examens in andere faculteiten der V. U. (H. O. Wet bl. 196-7). Vandaar, dat men onder de gereformeerden zich, geheel terecht, eigen vormen schept, ook in de regeling der examina. Dit is echter voor Kampen slechts halverwege doorgevoerd. Het candidaats-examen is gekozen, met terugslag op de vormen van onzen tijd, doch voorts in eigen soevereiniteitsbesef. Zoodra de kerk wil, kan zij dan ook, omdat haar predikanten en zij zelf gedund worden door doctorale studie, haar vrijheid gebruiken met gelijken terugslag op de gebruiken onzer eeuw tot de instelling van een doctoraal examen, als dit haar dient.

Andere stemmen.

Tenslotte geef ik nog enkele andere stemmen door; om niet te veel ruimte te verliezen, beperk ik me.

Ds Oosten zegt in „Scheven. Kb.“:

Het promotierecht ligt dus op de lijn der ontwikkeling onzer School en is, gelijk wij reeds in 1914 gezegd hebben, geen daad van revolutie, maar eener gezonde evolutie. De Synode behoeft niet lang over dit punt te beradenslagen, daar hier in het geheel niet te pas komt de kwestie der opleiding. Daarover loopt de zaak gelukkig niet.

Het „Algemeen Weekblad“ voor Christendom en Cultuur“ meent:

.... En daarom is het niet in te zien waarom de a.s. gereformeerde predikanten te Amsterdam wel den doctorstitel zouden mogen halen en te Kampen niet. Tegen die redenering is niet veel in te brengen. Het argument, dat de school te Kampen alleen maar bedoelt opleiding tot predikant in de Geref. Kerken, gaat natuurlijk niet op. Immers ook de theol. fakulteit aan de Vrije Universiteit bedoelt niets anders: de theol. professoren aan de „Vrije“ moeten behooren tot de Geref. Kerken binnen het Kerkverband. Daarmee is duidelijk genoeg uitgesproken, dat die theol. fakulteit een opleidingsschool is voor geref. predikanten, en niets anders. Ze is praktisch aan de Geref. Kerken gebonden. En nu wil Kampen, dat zich gelijkberechtigd voelt ook gelijkberechtigd zijn, en vraagt eveneens 't promotierecht.

Het is voor de tegenstanders van dien eisch niet verstandig geweest, dat zij 't verzet tegen den Kampen eisch allereerst overlieten aan — de professoren van de Vrije Universiteit.

Dat hier van eenig overleg sprake is geweest, mag men m.i. zonder meer niet onderstellen.

Ds Laman zegt in „Geref. Kbl. v. Dr. en Ov.“:

De wensch naar de toekenning van het promotierecht is niet iets onredelijks. Het is billijk, dat een jonge man aan dezelfde school, waar hij zijn candidaats doet, ook promoveren kan. Dat kan men overal, in Leiden, in Amsterdam, in Utrecht, in Groningen, in Delft, in Wageningen. In Kampen kan men dat niet. Dat is een anomalie. En daar is iets hinderlijks in. Wanneer dit nog eens veranderd wordt, dan is het veld heelmaal vlak. Dan is die rimpel ook weer weg.

Laten de broeders, die zich schrap zetten tegen de toekenning van dit recht aan de School, van hun meening geen wet der Meden en der Perzen maken. Want de wensch blijft toch leven, zooals men h.v. uit de publicatie van de reünisten wel begrijpen kan.

Mocht de Synode van Groningen het onverhoopde toch geven, dan zou dit voor de Vrije Universiteit niet beteekenen verlies van vriendschap maar winst. En dit is bij onze wensch voor Kampen onze begeerte voor Amsterdam.

⁴⁾ Ik zeg dus niet: door haar; zie mijn eerste stelling.

In „De Bazuin“ heeft Prof. Greydanus een breed artikel gewijd aan de kwestie. De hoogleraar begint aldus:

Tegen het voorstel, aan de Hoogleraren aan de Theologische School te Kampen, toe te staan, het promotierecht uit te oefenen, wordt ook dit bezwaar ingebracht, dat daardoor de Theologische School van karakter zou veranderen.

Het is wellicht niet ondienstig, eens na te gaan, wat met dat beweren eigenlijk uitgesproken wordt, en wat er consequent uit zou voortvloeien.

Hierna volgt dan een gedocumenteerd betoog, waaruit we dit ontleenen:

Wanneer verder de uitoefening van het promotierecht de Theol. School van karakter zou doen veranderen, zou de wetenschappelijke studie der Theologie na het candidaatsexamen tot het doctoraal examen en tot de promotie, geene waarde hebben voor de opleiding of vorming tot den dienst des Woords. Want wanneer ook bij die verdere studie, d. w. z. bij de studie na het candidaatsexamen, de opleiding of vorming doorgaat, blijft ook bij die verdere opleiding de Theol. School haar karakter van opleidingschool van dienaren des Woords behouden.

Genoemd beweren houdt dus in, dat de doctorale studien geene beteekenis hebben voor de wetenschappelijke opleiding van dienaren des Woords, zoodat de Theol. School, de wetenschappelijke opleiding voortzettend ook tot het doctoraal examen en tot de promotie, ophouden zoude opleidingschool tot den dienst des Woords te zijn. Het gaat hierbij natuurlijk niet om de vraag naar de waarde van de formaliteit van het verleen van den doctorstitel, maar over de vraag naar de beteekenis van de wetenschappelijke studie gedurende jaren, om, na het candidaatsexamen, te kunnen slagen bij het doctoraal examen, en van de studie daarna voor het schrijven van een proefschrift vereischt. De eigenlijke promotie sluit slechts die studie af. Zou nu die jarenlange studie geene waarde hebben voor de bekwaamaking tot den dienst des Woords?

Later nog:

Het beweren, dat de voortzetting der opleiding van dienaren des Woords tot het doctoraal examen en tot de promotie, die Theol. School van karakter zou doen veranderen, sluit dus, zij het al onbewust en onbedeld, de gedachte in zich, dat wetenschappelijke opleiding of vorming tot den dienst des Woords, zoodat niet eene onmogelijkheid is, dan toch minstens iets overbodigs, dat wel gemist kan worden; niet als uitzondering, maar als regel.

Daarmede blijkt dat beweren niet te liggen in de Gereformeerde lijn, maar uiting te geven aan Anabaptistische gedachten.

Het zegt tevens, dat de Synodes, toen zij eischten, dat de Theol. School eene wetenschappelijke opleiding zou geven, en de volle wetenschappelijke, theologische opleiding tot den dienst des Woords, gewaand hebben, en aan de Theol. School een karakter gegeven hebben, dat eigenlijk niet overeenkomt met haar wezen als opleidingschool voor den dienst des Woords.

En dat sluit tevens in, dat onze Vaders, die als regel eene wetenschappelijke opleiding tot den dienst des Woords wilden, hebben misgezien.

Wanneer voorts het beweren van karakterverandering van de Theol. School, als aan haar de opleiding wordt voortgezet tot het doctoraal examen en tot de promotie, juist ware, dan zou de Theol. Faculteit aan de Vrije Universiteit, als zij de Theologie wetenschappelijk onderwijst, ophouden opleidingschool tot den dienst des Woords te zijn. Ware zij opleidingschool, dan zou zij hare plaats aan eene wetenschappelijke inrichting onwaardig zijn, en niet geven, wat zij in de kwaliteit van Faculteit eener Universiteit behoort te geven. Ware zij wetenschappelijke Faculteit, dan zou zij geene opleiding geven tot den dienst des Woords.

Daaruit zou voortvloeien, dat deze Faculteit, aangenomen natuurlijk, dat zij in overeenstemming met het karakter van eene wetenschappelijke inrichting, wetenschap doceert, d. i. de Theologie wetenschappelijk beoefent, door de Gereformeerde Kerken niet gehouden, noch aangezien zoude kunnen worden voor eene opleidingschool van hare a.s. dienaren des Woords. Daarbij ware betrokken het bestaanrecht van het contract van de Gereformeerde Kerken met de Vrije Universiteit, wat haar Theologische Faculteit betreft. Want de wetenschappelijke beoefening der Theologie zoude dan louter eene zaak van zekere liefhebberij zijn, voor wie er lust toe hadden, maar niet iets, dat voor de opleiding tot den dienst des Woords vereischt en dienstig waren. En daarvoor zouden de Kerken geene groote sommen beschikbaar kunnen stellen.

In „De Wachter“ zegt Ds Dockes:

Met name denken we aan de beteekenis, die aan de dissertaties moet worden gehecht. Een deugdelijk proefschrift is niet alleen een getuigenis van de wetenschappelijke bekwaamheid des schrijvers, maar mag ook aangemerkt worden als een vrucht van de hogeschool, waar de gepromoveerde is toegernst en geëxamineerd. Dat die vrucht aan onze eigen inrichting nog gemist wordt, doet tekort aan den invloed, dien zij, en door haar de Kerk, zou kunnen laten gelden, wanneer zij haar volle kracht ontplooid. Wie met prof. Bavinck van overtuiging is, dat de Kerk door haar School, door haar doctoren de roeping vervult, om de kracht en de wijsheid Gods aan de mannen en scholen der wetenschap te verkondigen, hij zal niet kunnen loochenen, dat deze roeping nog altoos op haar volle ontplooiing wacht.

Hierbij komt in de tweede plaats het belang, dat de Kerken bij het doctoraat hebben, met het oog op de voortdurend weerkerende behoefte aan hoogleraren.

En Ds Rietberg schrijft in hetzelfde blad een artikel, waarin tegenover Dr Kaajan positie gekozen wordt. Zelf ging ik ook reeds op diens argumenten in; daarom volsta ik met deze opmerking van Ds Rietberg:

Is dan ook mijn stellige overtuiging dat onze Kerken om haar eigen eer en welzijn niet kunnen handhaven het besluit van 1914, dat aan onze School het promotie-recht niet wilde geven.

Hierop wees Prof. Grijdanus reeds in 1914. En tot op heden heeft niemand, ook niet Dr. Kaajan, de argumenten die Prof. Grijdanus toen gebruikte, weerlegd.

Tenslotte nog een opmerking van Dr. Doekes:

De Staat gaat uit van de onderstelling, dat de door hemzelf benoemde professoren bevoegde keurmeesters hunner studenten zijn, waarvoor de waarborg ligt in het recht van benoeming. Van de vereeniging voor hooger onderwijs geldt uiteraard hetzelfde. De Kerken daarentegen schenken onvoorwaardelijk haar vertrouwen aan vreemden, maar onthouden het aan haar eigen School.

Naschrift. Deze week vonden we nog deze opmerking van Mr. A. J. L. v. Boeck Calken in „Haagsche Kh.“ (Geref.):

Het is duidelijk, dat toen het onderwijs der Theologische School afneer in wetenschappelijke richting ging, ook de vraag opkwam of zij daardoor ook een wetenschappelijke instelling werd en zoo ja, of zij dan ook het promotie-recht moet kunnen uitoefenen. Het zou te betreuren zijn indien er uit het opkomen van deze laatste vraag een concurrentie in minder goeden geest tusschen de Vrije Universiteit en Kampen ontstond, en indien iets van den ouden A en B strijd ging opleven. De Synode zal, dunkt mij, niet reeds aanstonds met een beslissing kunnen komen. Juist waar in ons Vaderland wetelijke vrijheid bestaat voor het verlenen en dragen van wetenschappelijke titels, moet het promotie-recht worden hooggehouden ook hierdoor, dat omtrent de uitoefening van het recht althans in den eigen kring der betrokkenen volledige overeenstemming bestaat.

Blijkens de niteenlopende beschouwingen in onze kerkbodes bestaat er nog veel onhelderheid op dit punt. De Synode neme allereerst maatregelen om de quaestie helder en zuiver te stellen.

Deze laatste zin is mij uit het hart gegrepen. K. S.

De Gereformeerde Studentenbeweging.

In „De Wachter“ zegt Dr. Boersma:

Wat de Geref. Studenten-beweging betreft, mag het eenigszins vreemd heeten dat nu nog een motie noodig is en moeite schijnt te vinden om in hoofdzaak te worden aanvaard, om als grondslag voor deze beweging van Geref. Studenten de Geref. Belijdenis vast te stellen. Dat een belijden, wel-omschreven grondslag noodig is en juist het gemis hiervan of het in al vager bewoordingen vastleggen van den grondslag eene Vereen. van Studenten ten slotte tot allerlei abnormale handelingen voert, heeft de historie der Ned. Chr. Stud. Vereen. (de N. G. S. V.) bewezen, zooals ik met overigen alle waardeering voor haar doel en streven, in een vroeger geschreven brochure meen te hebben aangetoond. Nu zijn de leden der Corpora, waaruit de G. S. B. is samengesteld, niet allen lid der Geref.

Kerken. Maar toch willen allen in de gereformeerde lijn, volgens den naam, hunne beweging, hun actie voeren. Doch op de vraag: Wat is gereformeerd? moet toch het antwoord zijn: Wat naar onze Geref. Belijdenisschriften is. Deze geven de gereformeerde lijn aan. In den laatste tijd is echter, inzonderheid uit artikelen in Fraternitas, het groot-gereformeerd Studentenblad, wel gebleken dat niet allen deze Belijdenisschriften als grondslag der G. S. B. willen aanvaarden. Toch hopen we dat ons Studentencorps F. Q. I. te Kampen in dezen voet bij stuk zal houden met haar motie. Er is naast veel zwerfende en vage Christelijkheid onder dagen waarlijk geen behoefte aan allerlei Geref. beginselen, waarvan men ten slotte niet weet, waaraan ze te loetsen zijn. Het dunkt ook ons, met het oog op het gereform. leven onder dagen, meer dan tijd om op vasten grondslag onze Gereformeerde actie vast te stellen en uit te voeren. Moge dus op dit punt in de G. S. B. overeenstemming worden verkregen.

Ik herinner er aan, dat de zeer druk bezochte en een groote groep gereformeerde predikanten bevattende reünistenvergadering van het Studentencorps „F. Q. I.“ dit jaar zich met algemeene stemmen op een na heeft uitgesproken. Vóór de Kampen motie, waarover ik elders in dit blad schreef. Dezelfde vergadering sprak ook zich met algemeene stemmen uit vóór het uitoefenen van het promotierecht der Theol. School.

Naschrift. Volgende week hoop ik nog wel Dr. Kaajan te beantwoorden. K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Twaetal te:

Houwerzijl: J. H. Bennis te de Exloermond en S. Kamper te Oudebroek.
Schoonhoven: C. W. Keur te Heinkenszand en J. Hockstra te Dalfsen.
Zwartsluis: P. de Feijter te Boornbergum en C. A. van Nood te Vorden.

Beroepen te:

Schoonhoven: J. Hockstra te Dalfsen.
Zwartsluis: P. de Feijter te Boornbergum.

Bedankt voor:

Oudemirdum: H. M. Ploeger te Appelscha.

Intrede te:

Laren (N.H.): cand. L. Oranje. Tekst: Esch. 33:30-33.
Generale Synode Geref. Kerken.

Door de Classis Batavia der Geref. Kerken die de beroegdheid eener Particuliere Synode heeft, zijn naar de op 16 Aug. a.s. te Groningen te openen Synode afgevaardigd: Dr. A. Pos te Dordrecht en de onderlingen R. Sloot te Magelang en P. de Koning te Bandoeng.

Naar de „N. Pr. Gron. Chr.“ verneemt, zal Prof. Dr. H. H. Kuiper, hoogleraar aan de V. U. te Amsterdam, praesident seerand lid van de a.s. Generale Synode der Geref. Kerken,

wegens ongesteldheid de bijeenkomsten der Synode niet bijwonen.

De H. Kuiper.

Naar de Amerikaansche „Wachter“ meedeelt, zal Dr. H. Kuiper, predikant der Chr. Geref. Kerk van Oakdale Park (Grand Rapids, Noord-Amerika), die een paar maanden geleden aan de Vrije Universiteit te Amsterdam het doctoraal examen in de Godgeleerdheid aflegde, een proefschrift schrijven, over: „De Gemeene Gratie in de Gereformeerde Theologie“.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Twaetal te:

Nieuwe Pekela: H. Bisma te Groningen en J. Hoyius te Sneek.
Steenwijk: L. H. Boekamp te Harlingen en J. Hoyius te Sneek.

Bedankt voor:

Dokkum: H. Hoogendoorn te Bunschoten.
Harlewijk: J. R. G. Croes te Bussum.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te:

Utrecht: J. Vreugdenhil te Brunnisse.

Bedankt voor:

Zeist: J. Franje te Barneveld.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Aalten: J. W. Dippel te West-Terschelling.
Appingedam (toez.): G. de Vries te Oostereind (Fr.).
Cadzand: F. A. Visser te Oostereind en Echten.
Dinteloord (toez.): J. H. v. Paddenburgh te Elspeet.
Eder: H. A. Lommans Jr te Delft.
Gendern en Zwartsluis: S. A. C. Rijnbergen, om. pred. te Wassenaar.
Heerenhoek (toez.): M. C. W. Wegeling te Bourlange.
Heldre (toez.): Mr. J. L. N. Zillinger Molenaar te De Graaf en De Rijp.
Putterloek: J. J. v. d. Pol te Oud-Alblas.
Randwijk: F. P. J. v. d. Plassche te Krimpen a. d. Lek.
Renesse (toez.): J. Vink te Drimmelen.
Wierdijk: J. N. v. Druen te Noortwolde (Fr.).

Aangenomen naar:

Enschede (toez.): W. A. B. ten Kate te Vissingen.
Hoensbroek: G. W. Rijkx te Muntendam.
Maartensdijk (U): E. V. J. Japchen te Kockengen.
Vreeland: J. Krijman te Maasdam.

Bedankt voor:

Elkerke (toez.): cand. J. A. Tamms te Groningen.
Enter en Putten (G.): E. V. J. Japchen te Kockengen.
Oudenhoorn: J. Baarslag te Melissant.
Soesterberg: E. Warmolts te Heerde.
Wassenaar: Dr. W. Loddier te Doorn.
Werkendam (toez.): B. Tuinstra te Weesp.

Afscheid van:

Arnhem: J. Ch. W. Kruishoop. Tekst: Hebr. 13:8.
Voorburg: T. Kloosterman. Tekst: 1 Joh. 2:28a.

Intrede te:

Lexmond: Dr. Oskam. Tekst: Matth. 7:13 en 14.
Nieuwpoort: cand. P. A. A. Kluwer. Tekst: Ps. 65:5.
Opwierda: L. J. Wesseldijk. Tekst: Rom. 1:16.

BAPTISTENGEMEENTE.

Aangenomen naar:

Groningen: J. Louw te Tweede Exloermond.

L. S.

Hiermede heb ik de eer U kennis te geven, dat ik de BOEKDRUKKERS-UITGEVERSAK, door wijlen mijn Echtgenoot gedreven onder de firma

OOSTERBAAN & LE COINTRE,

heb overgegaan aan den heer L. SMIT, reeds eerder compagnon van mijn Echtgenoot, die de zaak onder denzelfden firma naam en op dezelfde wijze voort te zetten.

Met dank voor het groote vertrouwen, dat mijn Echtgenoot in zijn leven zooveel jaren mocht genieten, beveel ik zijn opvolger met het grootste vertrouwen aan.

Hoogachtend,

WED. M. W. OOSTERBAAN-LAMBOOY.
GOES, 10 Augustus 1927.

L. S.

Refereerend aan bovenstaande kennisgeving, heb ik de eer U mede te deelen, dat ik de BOEKDRUKKERS-UITGEVERSAK, meer dan 25 jaren mede door wijlen den heer P. OOSTERBAAN gedreven onder de firma

OOSTERBAAN & LE COINTRE,

en met wien ik reeds eerder de eer had als compagnon in dezelfde zaak te mogen samenwerken, heb overgenomen en onder denzelfden firma naam voor eigen rekening hoop voort te zetten.

Het vertrouwen, dat onze firma gedurende zooveel jaren ten deel viel, hoop ik in de toekomst te mogen bestendigd zien, waarop mijn veeljarige ervaring mij gegronde verwachting geeft.

Tevens deel ik U mede, dat ik aan den heer J. VAN LIERE, reeds 25 jaren aan de zaak verbonden, procuratie heb verleend. Met de meeste hoogachting,

Uw dw.,

L. SMIT.

GOES, 10 Augustus 1927.

DISSERTATIE

Wie een Dissertatie wil laten drukken, verzuijme niet model en prijs aan te vragen ter drukkerij van

OOSTERBAAN & LE COINTRE
GOES

IN ELK HUIS EEN ORGEL!

Ganzevoort's Orgelhandel

DEIERSTRAAT 116 — ZWOLLE

heeft steeds in voorraad een groote keuze
ORGELS voor huiskamer, school en lokaal
Prijscouranten en leveringsvoorwaarden gratis op aanvraag.

Door te adverteeren.
Kan uw zaak rendereen.

W. A. HOUTMAN & Co.

SINGEL 116 TEL. 68871

SCHIEDAM

PIANO'S ook voor kunstspel

Groote keuze Matige prijzen

ORGELS

Franco levering door 't geheele land.

Verschenen:

LOURENS INGELSE

Een episode uit het geestelijk leven op Walcheren omstreeks 1780

door A. JANSE

hoofd Chr. School Biggekerke

Prijs f 0.50, franco p. p. f 0.64.

Alom verkrijgbaar in den Boekhandel en na ontvangst v. h. bedrag bij de Uitgevers

Oosterbaan & Le Cointre - Goes.

Verschenen bij Drukkerij EDECEA te Hoorn:

De bloei eener onderneming

door

Prof. Ir. I. P. DE VOOYS.

INHOUD:

- I. Inleiding.
- II. De maatschappelijke betekenis van den bloei eener onderneming.
- III. De maatschappelijke taak der onderneming.
- IV. De vormen der onderneming.
- V. Factoren, die over den bloei beslissen:
 - a. de opzet;
 - b. de organisatie van den bedrijfstak;
 - c. de conjunctuurbeweging;
 - d. de leiding;
 - e. de arbeidsverhoudingen.
- VI. Controle op den gang der onderneming.
- VII. Verbetering van de positie der onderneming.
- VIII. Slot.

Dit werkje behoort in het bezit te zijn van ieder, die zijn blik wil verruimen en belang stelt in de eischen, waaraan de leiding eener onderneming dient te voldoen. Het is in populairen trant geschreven en dus voor iedereen volkomen begrijpelijk. Prof. Dr. Vooy's bezit niet alleen een uitgebreide theoretische kennis van het bedrijfsleven, maar is tevens ook practicus, zoodat aan zijn beschouwingen hooge waarde mag worden toegekend.

PRIJS SLECHTS 50 Cent.

Het boekje wordt alleen toegezonden na ontvangst der gelden in postzegels, per postwissel, of per giro (no. 32404.)

Voor een goede

Kerkelijke Administratie

gebruik men onze REGISTERS tot het inschrijven van

Doopleden, Lidmaten in vollen rechte en Huwelijksbevestigingen

in iedere dikte verkrijgbaar

Proefvellen op aanvraag ter inzage

Verder zijn bij ons verkrijgbaar:

Attestatiën voor Doopleden

" " Lidmaten in vollen rechte

Berichtkaarten verhuizing leden

Credentiebrieven

Beroepingsbrieven met Salarisregeling

GOES OOSTERBAAN & LE COINTRE

De School met den Bijbel

Weekblad voor het Christelijk Onderwijs.

Commissie van Redactie:

A. JONKMAN, J. LENS, H. J. EMOUS en A. J. DREWES.

Abonnementsprijs f 1.10 per kwartaal.

Reeds meer dan twintig jaar dient ons blad de Christelijke Scholen op loffelijke wijze. Het mag zich verheugen in een staf van redacteuren en medewerkers, die behooren tot de meest vooraanstaande personen op het gebied van het Christelijk Onderwijs, en die zich beijeren, de best mogelijke voorlichting te geven omtrent alle punten van theoretisch en praktisch schoolbeleid.

Van een degelijke behandeling in „De School met den Bijbel“ van onderwijszaken van velerlei aard en een principieel bespreking van allerlei vragen, die zich bij de opvoeding van kinderen voordoen, kan men zich steeds verzekerd houden.

Onderwijzers - Onderwijzeressen - Bestuursleden

Indien gij nog geen lezer zijt, vraagt dan eens enkele nummers ter kennismaking bij ons aan.

DE UITGEVERS:

GOES. OOSTERBAAN & LE COINTRE.

Dat is weest, — Allicht hebben, moed en wende d u aan d en het z zult; en onderhou Elia wor dagen aa Maar komen, g is dan d Want Neen, ware dro zijn gewe zulke inc Maar l geen reg lijken we het wate bedding slechts e steenen c Dat wi elken da niet neer aan hem en zou h van die dan nog wel zijne gebrek ge En toen er was w voor aan het stroo tijds aan water. W hij daárh Dit is v daar stil op de pl heeft hem nog lange hij, ten ; groote dr grens des af, dat E willig en geloovig a oefend. Daar toe De Heere en gezegd Aan dat dat woord zijn, had is hij geb Zulke v ten ontmo gebied. Het kan